

ВОДОСНАБЖЕНИЕ НАСЕЛЕНИЯ ЧЕРНИГОВА В 1943-1953 ГГ. КАК ПОВСЕДНЕВНАЯ ПРАКТИКА

В статье рассмотрено состояние водопроводной сети города в результате немецкой оккупации и ее возможности в удовлетворении потребностей населения водой. Кратко описан процесс восстановления водоснабжения в Чернигове в течение 1943-1953 гг. Проанализирована степень оборудования водопроводом жилых домов и отдельных районов Чернигова. Обобщенно количество и качество предоставляемых услуг водопроводной сетью в течение 1943-1953 гг. Рассмотрено потребление воды из альтернативных источников водообеспечения: колодцев, водоразборных колонок и кранов общего пользования. Сделан акцент на эксплуатации этих источников и качестве потребляемой из них воды. Очерчено ситуацию с учетом количества израсходованной воды и тарифами на водоснабжение.

Ключевые слова: Чернигов, повседневная жизнь, водоснабжение, водопроводная сеть, колодцы, водоразборные колонки, водоразборные краны.

Oksana Savitskaya

POPULATION WATER SUPPLY OF CHERNIHIV IN 1943-1953 AS AN EVERYDAY PRACTICE

The article considers the state of the water supply network of the city as a result of the German occupation and its ability to meet the needs of the population with water. Briefly describes the process of recovery of water supply in Chernihiv in 1943–1953. Analyze the level of equipment running water houses and different districts of Chernihiv. The article presents the quantity and the quality of services of water supply network in 1943–1953. The author outlines the consumption of water from alternative sources of water supply: wells, standpipes and taps of general use. Emphasis is placed on the exploitation of these sources and the quality of their water consumed by. The article outlines the organization of the account of water consumed and tariffs for water supply.

Keywords: Chernihiv, everyday life, water supply, water supply network, wells, standpipes, taps.

Стаття надійшла до редакції 6.11.2015

УДК 94 Б 90

Тетяна Букіна

РОЗВИТОК КОЛГОСПНОЇ СИСТЕМИ НА ШЛЯХУ ПЕРЕХОДУ ВІД КОЛЕКТИВНОЇ ДО ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1980-Х РР: НА ПРИКЛАДІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ТА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ УРСР

У статті розглядається розвиток колгоспної системи, а саме, період переходу від колективної до приватної власності. На прикладі Миколаївської та Одеської областей УРСР аналізуються особливості процесу переходу та визначаються досягнення і недоліки в планах загальнодержавного характеру та їх реалізацією на регіональному рівні.

Ключові слова: кооперація, орендний підряд, госпрозрахунок, самофінансування, Держагропром, підряд, агрофірми, асоціації.

У другій половині 1980-х років в аграрній політиці поступово почали формуватися нові підходи, насамперед, до таких гострих питань, як форми власності в аграрній сфері, взаємовідносини держави та сільгоспвиробництва, роль колгоспів у соціально-економічній системі [1]. З цих питань проводилися численні наукові конференції і семінари, вони широко обговорювалися на сторінках наукових видань і в періодичній пресі, виступах науковців, політиків, господарників. Головним лейтмотивом цього періоду дискусій було відродження кооперативної сутності сільськогосподарських підприємств.

Закон про кооперацію, що був прийнятий в СРСР в травні 1988 р., передбачав простір для розвитку колгоспного виробництва. Мав повернути колгоспам їх кооперативну мережу. Закон знімав обмеження у виборі структури виробництва. Колгоспи, поряд з сільськогосподарською діяльністю, могли спеціалізуватись на будь-яких інших видах діяльності. Таких, як переробка сільськогосподарської сировини, виробництво харчових продуктів, товарів народного споживання, надавати послуги підприємствам, установам і організаціям та займатись торгівлею [12, с. 43]. Проте, за умов економічної та політичної нестабільності реалізувати його положення не вдалося. Криза в агропромисловому комплексі, як і в інших сферах суспільного життя, наростала.

В коопгосподарстві імені Т.Г.Шевченка Білгород – Дністровського району Одеської області було сформовано орендний кооператив «Підсобні промисли». До нього входили підрозділи художньої різьби по дереву та пошиву одягу. Планувалося налагодити гончарне виробництво, виробництво макраме. Вироби реалізувались через мережу торгівлі, згідно договорів. В 1990 р. цей кооператив отримав прибутку 300 тис. руб., які розподілялись порівну між первинним кооперативом та коопгосподарством. Дане коопгосподарство вступило в консорціум «Бессарабія», що активно займалось створенням кабельного телебачення. Поширення на селі нетрадиційних видів діяльності дещо пом'якшували сезонний характер праці, покращували демографічну ситуацію, вирішували проблему зайнятості населення та його міграції [11, с. 83]. Та це були поодинокі господарства області.

В Постанові бюро Миколаївського обкому компартії України від 17.01.89 р., щодо підсумків розвитку господарства у 1988 р. були відзначені суттєві недоліки в роботі агропромислового комплексу. 138 господарств знизили в 1988 р. закупівлю м'яса, 75 – молока, 92 – яєць. Область не впоралась з продажем державі цукрового буряку, фруктів, картоплі, винограду [2, с. 5 - 8]. В союзно-республіканський фонд недопоставлено 6759 тон. м'яса. У 1988 р. не вдалось забезпечити сировиною м'ясокомбінати, цукрові і консервні заводи [3].

Первомайський районний комітет компартії України Миколаївської області, звітуючи про впровадження в сільськогосподарське виробництво нових умов господарювання, вказував на практичні результати організаційних заходів. За підсумками 1988 р. в Первомайському районі вироблено валової продукції на 81,5 млн. крб., рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва склав 32,5 % або в два рази більше, у порівнянні з 1987 р. Заборгованість господарств за короткостроковими позичками зменшилась на 8 млн. крб. З метою вдосконалення сільськогосподарського виробництва, були налагоджені ділові зв'язки з сільськогосподарськими науковими і навчальними закладами: Мигіївський радгосп-технікум – Всесоюзний інститут тваринництва в м. Москві; колгосп імені Леніна – Уманський сільськогосподарський інститут; радгосп імені 25 Жовтня – науково-виробниче об'єднання «Еліта»; колгоспи імені Чкалова та Партизанської іскри – Одеський сільськогосподарський інститут; Первомайський район – Всесоюзний інститут буряку в м. Києві [4].

На засіданні виконкому Очаківської районної ради народних депутатів Миколаївської області 19 вересня 1988 р. було розглянуто результати діяльності існуючих у районі сільськогосподарських кооперативів. Станом на 01 вересня 1988 р. їх було зареєстровано в районі 26, з яких 10, на момент розгляду, не приступили до діяльності і існували лише на паперах. Кооператив «Прибій», що виник на клопотання Миколаївського суднобудівного технікуму, за час існування не виростив жодного кілограма овочів і фруктів. Все звелось до того, що працівники технікуму придбали переселенські будинки, одержали земельні ділянки і використовували їх, як дачі [19, 1989, 28 вересня].

В матеріалах другої профспілкової конференції працівників АПК Первомайського району Миколаївської області зазначалось, що 1986 – 1989 рр. працівники району відзначили стабільними врожайми. Лише в 1989 р. з кожного гектара зернових зібрано по 39,6 центнера. Державі продано 73,5 тис. тон первомайського хліба, більше половини цієї кількості – цінні і сильні сорти. Відзначалось успішне виконання планів працівниками підприємств переробної промисловості – молочноконсервний комбінат, цукровий завод, завод продтоварів «Південний Буг». В колгоспах і радгоспах району працювало 91 орендний колектив з виробництва сільськогосподарської продукції з загальною чисельністю 1745 чоловік. За цими колективами було закріплено близько 50 тисяч гектарів землі, 21314 голів великої рогатої худоби і свиней. Але на фоні загального благополуччя виділяли окремі господарства, підприємства і організації, які не досягли поставлених завдань. На сторінках міськрайонної газети «Прибузький комунар» було введено рубрику «Справи та проблеми орендних колективів», де систематично висвітлювався передовий досвід їх роботи [14, 1989, 4 січня; 14, с.71-74].

Миколаївський обком компартії України знову фіксував невтішні дані. У м'ясній промисловості виробництво, у порівнянні з 1988 р., знизилось на 2,9 млн. крб., недоотримано 6,5 млн. крб. прибутку. Це господарства Березнегуватського, Новоодеського, Первомайського, Вознесенського, Новобугського, Арбузинського, Жовтневого та інших районів. Така ситуація призвела до одночасної аварійної зупинки значних потужностей на Миколаївському та Вознесенському м'ясокомбінатах. Відзначались низькі показники і в плодоовочевому господарстві в багатьох районах області, а саме, Жовтневого, Вознесенського, Арбузинського, Снігурівського [3].

Базовим господарством з впровадження орендного підряду і його вдосконалення затверджено в Миколаївській області колгосп «Комунар» Баштанського району. В області створено агропромислове об'єднання «Новобугське», агрокомбінат «Очаків», сформовано агрофірми в Баштанському та Жовтневому районах.

У зв'язку з переходом з січня 1989 р. організацій, підприємств і господарств агропромислового комплексу на госпрозрахунок і самофінансування, в Миколаївській області була проведена робота з удосконалення апарату управління. Його штатна чисельність була скорочена на 28 %. У підвідомчих організаціях АПК створені об'єднання «Агроремергомонтаж», «Міжкомбикормпром», «Миколаївптахопром», «Облагроснаб», «Агропромтранс». В квітні 1989 р. створено союз «Миколаївплодоовочевопром» [5, с. 4-5].

Проблеми розвитку сільського господарства розглядалися на пленумах ЦК КПРС. Майже кожен з них тією чи іншою мірою стосувався сільськогосподарського виробництва. Але жодне з рішень партії не було виконано. Рішенням березневого пленуму ЦК КПРС 1989 р на селі впроваджувались різні форми підряду, але це не вплинуло на подальше вдосконалення виробничих відносин. Вже через рік після нього різні форми підряду на селі освоїли 60 тис. орендних колективів та індивідуальних орендаторів України. Більше приживалися нові форми господарювання у тваринництві. Селяни пенсійного віку брали на відгодівлю молодняк великої рогатої худоби та свиней. До оренди на селі потяглися і жителі міст та райцентрів. Але ця нова справа на кожному кроці зустрічала певні перепони. Орендарі не змогли придбати ні техніки, ні пального та мастильних матеріалів, ні потрібних знарядь праці. Все мало вирішуватись через колгоспи та радгоспи, а ті збували їм переважно стару, зношену техніку і знаряддя. Це відштовхувало трудівників від, на перший погляд, привабливого орендаторства. Неврегульованим було питання і землекористування та житлово-побутові проблеми. Нелегко було придбати коня, воза, причіпні знаряддя і ін. Та не дивлячись на такі перепони, підряд на селі приживався. В 1991 р. за даними Держагропрому республіки, на селі діяло близько 80 тис. орендних колективів та індивідуальних орендаторів. Це не означало, що проблем у їх діяльності поменшало [6, с. 325].

Наприкінці 1990 р. у республіці налічувалося близько 50 агрофірм. Головною проблемою, з якою вони спіткнулися, було подолання перепон різних інстанцій у справі налагодження зв'язків із зарубіжними партнерами [10]. На початку 1991 р. дві аграрні фірми припинили своє існування, в результаті політики ціноутворення в справі реалізації сільськогосподарської продукції державі та закупівель у неї промислових товарів.

Наприкінці 80-х років було прийняте чергове рішення про «докорінну» перебудову економічних відносин на селі й управління агропромисловим комплексом. У 1989 р. ліквідовано Держагропром СРСР, а при уряді створено комісію з продовольства та закупівель. В Україні республіканський Агропром проіснував до 1991 р. Районні агропромислові об'єднання, в умовах розпочатих ринкових перетворень, починаючи з 1989 р., стали перетворюватись з органів державного управління в госпрозрахункові структури: агрофірми, асоціації тощо.

Наприкінці 1990 р. при Держагропромі України засновано дві господарські асоціації [17, 1991, 16 січня]. Новостворені асоціації функціонували на повному госпрозрахунку, самозабезпеченні та самофінансуванні. Вважають, що саме ці обставини й посилили дієвість їх впливу на розвиток сільськогосподарського виробництва й піднесення ефективності основних його галузей [13, с. 46 - 51].

Госпрозрахунок та самофінансування поставили у вкрай важке становище сільськогосподарських виробників. Хронічний дефіцит запчастин для сільськогосподарської техніки та інвентарю, примушували їх купувати у підприємств за високими цінами. На зустрічі з депутатом СРСР від Первомайського виборчого округу № 496 М.С.Пічужкіним голова колгоспу імені «Партизанської іскри» Первомайського району Миколаївської області В.В.Кульчицький повів розмову про те, що ніхто із директорів заводів не приїжджає просити хліба, щоб нагодувати робітників. А йому постійно приходиться їздити по підприємствах з простягнутою рукою, аби виготовити необхідну для трактора чи комбайна деталь. При цьому директор бере потрібну ціну за неї, бо в нього госпрозрахунок. І приводить наступний приклад, що пляшка мінеральної води коштує 10 копійок, а кілограм пшениці – 8. Хоча затрати, пов'язані з їх виробництвом незрівняні [14, 1989, 27 червня]. Аналогічна ситуація складалась непоодинокі. В колгоспі «Світанок» (того ж району), проблема з нестачею техніки проявилась під час жнив. Якщо раніше її наймали, витрачаючи сотні тисяч карбованців, то в умовах госпрозрахунку такої розкоші господарство собі дозволити не могло [14, 1989, 27 червня].

Про це відверто йшла мова на сторінках районних газет. Для прикладу можна взяти інформацію заступника голови ради агропромислового об'єднання з економіки. Він повідомляв, що на кінець 1989 р. господарства Первомайського району уже рік працювали в умовах повного госпрозрахунку і самофінансування. Успіхи не всі однакові, бо з неоднаковими фінансовим становищем та можливостями вступали на цей шлях. Для прикладу ним було взято колгосп, який до

вступу на цей шлях був у не найкращому становищі. Його борги по позичках Держбанку становили 6 мільйонів карбованців, врожайність сільгоспкультур та продуктивність худоби були найнижчими. Держава постійно підтримувала колгосп, виплачуючи йому, як низькорентабельному, надбавки до заготівельних цін за продукцію щорічно 700-900 тисяч карбованців. Але така допомога на результати господарської діяльності впливу не мала. Інший колгосп, в його прикладі, був у не поганому становищі. Але в обох колгоспах перевід їх на самофінансування не покращили їхнього становища. Відзначалось навіть погіршення становища в колгоспі, який до цього мав не погані показники. Зменшувались показники і від реалізованої продукції, і від валової, причому, і в рослинництві, і в тваринництві [14, 1989, 1 грудня]. Такі заходи не дали бажаних результатів і продовольча проблема продовжувала загострюватися.

Суперечності у стосунках селян-виробників продукції, їх керівників і держави, що були породжені адміністративно-командною системою тоталітарної держави, сприяли виникненню різноманітних форм боротьби із ними. Вимагаючи певних свобод для себе, керівники сільськогосподарських підприємств не гарантували дотримання і виконання прийнятих державних рішень щодо представників нових форм організації праці – орендарів та фермерів [16, 1991, 31 травня, 11 червня].

В інформації виконавчого комітету Одеської обласної ради народних депутатів щодо виробництва сої в господарствах області в 1990 р. мова йшла про те, що під посіви сої в області використано 12,5 тис. га землі, що на 2,0 тис., га більше, у порівнянні з 1989 р. Для запровадження інтенсивних технологій вирощування сої всі господарства об'єднанні в три виробничі системи на базі колгоспів «Прогрес» Ізмайльського району, імені Шевченко Татарбунарського та імені Щербакова Роздільнянського районів. Налагоджувалося співробітництво з Чехословацькою СРР щодо спільного вирощування сої в Татарбунарському районі [7, с. 43 - 44].

Виконавчий комітет Одеської обласної ради в червні 1990 р. розглянув листа облспоживсоюзу про підвищення колгоспам і радгоспам закупівельних цін на заготовлене в особистих підсобних господарствах населення м'ясо. Закупівлі живності проводились за попередньо заключеними договорами. В окремих випадках, заготівлі з підсобних господарств населення перевищували державні. Заготовлене колгоспами і радгоспами м'ясо в 1989 р. (17,4 тис. тон) дозволило збільшити його поставки в держресурс [8, с. 28 - 34].

У вересні 1990 р. відбулася нарада птахівників Комінтернівського району з керівниками, головними спеціалістами господарств, бригадирами та ін. Участь в роботі взяв і генеральний директор ПО «Укрптахопром». Відзначалось, що стан справ у галузі не покращився і тваринники висунули свої вимоги до обласних служб. Мова йшла у вимогах про те, що керівники птахофабрик районів уже більше десяти років ставили питання про виготовлення глибинних насосів на одеських заводах «Пресмаш» і «Центроліт», але так і залишилось нездійсненим. В результаті, фабрики працюють при гострому дефіциті води у виробництві і переробці продукції. Виробничі потужності господарств через недостатність матеріально-технічного забезпечення експлуатуються на 60 %. Працівники вимагали ліквідувати нарядну систему, а разом з нею і «м'ясомолторг». Вимагали надання першочергового права продажу, здачі в оренду сільськогосподарським підприємствам торгових площ для реалізації своєї продукції, згідно Закону СРСР про державне підприємство [7, с. 28 - 30].

В жовтні 1990 р. голова Одеської обласної ради народних депутатів, перший секретар обкому компартії у зверненні до Ради міністрів УРСР говорив, що у зв'язку з несприятливими погодними умовами в Одеській області передбачається низький валовий збір зерна, який не забезпечить виконання плану продажу державі, потреби в насінні, забезпечення тваринництва зернофуражем, виділення колгоспникам натуроплати та покриття інших потреб. Господарствам області за здану в обмін високоякісну пшеницю передбачалось близько 200 тис. тон комбікормів. Але отоварювання затримувалось через відсутність на підприємствах фуражного зерна для їх виготовлення. Це призвело до скорочення кормової бази, а відповідно, і поголів'я продукції тваринництва. Виходячи з такої ситуації, просив надати допомогу у виділенні 500 тис. тон комбікормів та не використовувати по відношенню до Одеської області санкцій, передбачуваних за невиконання державного плану хлібозаготівель [7, с. 38 - 41].

У вересні 1990 р. Балтський районний комітет компартії Одеської області направив листа до обкому партії, в якому зазначав про погане матеріально-технічне забезпечення колгоспів, радгоспів та підприємств АПК району. Через те, що район вважали високорентабельним, господарствам в недостатній мірі виділялись довгострокові кредити на модернізацію та оновлення виробництва. Це призвело до низького рівня комплексної механізації на тваринницьких фермах та й самої відсутності обладнаних приміщень. Така ситуація суттєво вплинула на зменшення поголів'я великої рогатої худоби і птиці. Вказували на те, що починаючи з 1983 р. Балтський район, у порівнянні з іншими

районами північної зони області, менше фінансувався з державного бюджету за багатьма статтями. Виділені району диференційовані надбавки до закупівельних цін у 1989 – 1990 рр. не забезпечили компенсації розходів, що були пов'язані з подорожчанням матеріально-технічних ресурсів, мінеральних добрив, комбикормів і техніки. Привели приклад, що в 1989 р. в Балтському районі, як одному з основних поставщиків молока молочноконсервному комбінату з виробництва «Детолакту», закупівельна ціна на молоко з урахуванням надбавок була найнижчою, у порівнянні з іншими районами північної, центральної зони області. Приводився приклад непропорційного розподілу надбавок по районах області і в 1990 р. коли Балтський район отримав 5833 тис. руб., Любашівський – 10884 тис. руб., Котовський – 8568 тис. руб., Кодимський і Савранський, які в два рази менші за Балтський – 5963 тис. руб. І 4634 тис. руб. відповідно, Великомихайлівському – 12836 тис. руб., Ширяєвському – 9664 тис. руб. Таким чином, закупівельні ціни на молоко, м'ясо великої рогатої худоби і свиней в цих районах були значно вищими. Такий підхід до компенсації розходів, в умовах підвищення цін на промислову продукцію не давав можливості району здійснювати капіталовкладення в реконструкцію, будівництво, вирішення соціальних потреб. Протягом 1980-х рр. через невирішеність соціально-побутових проблем на селі працездатне населення в районі скоротилося на 3635 чоловік [9, с. 13 - 17]. У відповідь на цей лист Одеський обком компартії, звітуючи про прийняті заходи повідомив, що району виділено централізованих коштів в сумі 1,0 млн. руб., в тому числі з резерву 600 тис. руб. При цьому стверджували, що останні п'ять років район щорічно отримував більше двох мільйонів рублів бюджетних коштів на планові затрати. Тому, переглядати виділені суми дотацій на продукцію на залишені три місяці поточного року не будуть [7, с. 46 - 48]. З 1 січня 1991 р., відповідно до постанови Ради міністрів УРСР встановлювались нові, підвищені закупівельні ціни на продукцію тваринництва, а надбавки на них не передбачались [18, с. 378].

Прийнятими економічними і адміністративними заходами в період 1986 – 1990 рр. вдалося трохи припинити падіння виробництва в більшості галузей сільського господарства, а по окремих видах продукції – навіть забезпечити його приріст. Періоди зростання обсягів виробництва у галузі збігалися з посиленням уваги держави до аграрних проблем, створенням, хоча й тимчасово, але сприятливіших умов як для екстенсивного так і для інтенсивного варіантів її розвитку [13, с. 46-47].

Джерела та література:

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 1. ЦК компартії України. Оп. 25. Спр. 2672. Стенограма наради в ЦК КПРС щодо питання завдань парторганізацій, радянських і господарських органів з реалізації постанови ЦК КПРС «Про невідкладні заходи з підвищення продуктивності праці в сільському господарстві на основі впровадження раціональних форм його організації й госпрозрахунку».
2. Державний архів Миколаївської області. Ф. 83. Баштанский райком компартии Украины Оп.55. Спр. 10. Справки сельскохозяйственного отдела Баштанского райкома Компартии Украины Николаевской области, информации первичных партийных организаций и советских органов о выполнении постановлений бюро райкома партии по вопросам мелиорации и создания производственного потенциала в сельском хозяйстве района, 14 арк.
3. Державний архів Миколаївської області. Ф. 7. Николаевский обком компартии Украины. Оп. 83. Спр. 121. Протокол № 2 собрания партийно-хозяйственного актива Николаевской области, 1986 г., 70 арк.
4. Державний архів Миколаївської області. Ф. 7. Николаевский обком компартии Украины. Оп. 86. Спр. 56. Справки отделов сельскохозяйственной и пищевой промышленности, информации партийных органов о выполнении постановлений обкома партии по вопросам партийного руководства сельскохозяйственным производством, внедрения прогрессивных форм хозяйствования, декабрь 1981 – декабрь 1987 г., 94 арк.
5. Державний архів Миколаївської області. Ф. 7. Николаевский обком компартии Украины. Оп. 86. Спр. 69. Справки отделов обкома партии по вопросам социально-экономического развития области, июль – октябрь 1987 г., 29 арк.
6. Державний архів Миколаївської області. Ф. 7. Николаевский обком компартии Украины. Ооп. 80. Спр. 103. План организационных мер по выполнению постановления ЦК Компартии Украины от 15.01.1985 г. «О некоторых мерах по увеличению производства и заготовок зерна в республике».
7. Державний архів Одеської області. Ф. П-11. Одесский обком КП Украины. Оп. 152. Спр. 71. Документы обкома партии по вопросам работы агропромышленного комплекса, 08.01.1990 – 28.11.1990 гг., 51 арк.

8. Державний архів Одеської області. Ф. П-11. Одесский обком КП Украины. Оп. 151. Спр. 25. Документы, согласованные в секретариате обкома компартии Украины в 1989 г., 30.01.1989 – 24.11.1989 гг.

9. Державний архів Одеської області. Ф. П-869. Балтский райком Компартии Украины Одесской области. оп. 53. Спр. 9. Справки отделов Балтского райкома компартии Украины Одесской области, информации партийных советов, хозяйственных организаций по выполнению постановлений бюро райкома об организационно-партийной, идеологической работе по вопросам развития сельского хозяйства, промышленности, строительства, торговли, 138 арк.

10. Бондарчук О. О. Агропромышленные ассоциации: пути становления / О. О. Бондарчук. – Киев: Лыбидь, 1991. – 268 с.

11. История современной России, 1985-1994 гг.: экспериментальное учебное пособие / под общ. ред. В. Журавлева. – М.: Терра, 1995. – 256 с.

12. О мерах по оздоровлению экономики, этапах экономической реформы и принципиальных подходах к разработке тринадцатого пятилетнего плана: Постановление II съезда народных депутатов СССР от 20 декабря 1989 г. // Правда. – 1989. – 23 декабря.

13. Прейгер Д. Сільське господарство України: вчора, сьогодні, завтра / Денис Прейгер // Економіка України. – 1993. – № 12. – С. 46-51.

14. Прибузький комунар: орган Первомайського міського та райкому партії України, міської та районної рад народних депутатів Миколаївської області. – Первомайськ, 1985-1991.

15. Сельская жизнь: орган ЦК КПСС. – М., 1985, 1987-1990.

16. Сільські вісті: орган ЦК КП України. – К., 1985-1991.

17. Статистичний щорічник України за 2001 р. / за ред. О. Г. Осауленка; відп. за вип. В. А. Головки; Державний комітет статистики України. – К.: Техніка, 2002. – С. 147, 175.

18. Україна: хроніка XX століття: роки 1986-1990 / О. В. Андрощук, О. Г. Бажан, Г. Б. Басарата [та ін.]; редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.]; НАН України; Ін-т історії України. – К., 2006. – 408 с.

19. Чорноморська зірка: орган Очаківського райкому партії України та райради народних депутатів Миколаївської області. – Очаків, 1985-1991.

Татьяна Букина

РАЗВИТИЕ КОЛХОЗНОЙ СИСТЕМЫ НА ПУТИ ПЕРЕХОДА ОТ КОЛЛЕКТИВНОЙ К ЧАСТНОЙ СОБСТВЕННОСТИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ 1980-Х ГГ.: НА ПИМЕРЕ НИКОЛАЕВСКОЙ И ОДЕССКОЙ ОБЛАСТЕЙ УССР

В статье рассматривается развитие колхозной системы, а именно, период перехода от коллективной к частной собственности. На примере Николаевской и Одесской областей УССР анализируются особенности процесса перехода и определяются достижения и недостатки в планах общегосударственного характера и их реализацией на региональном уровне.

Ключевые слова: кооперация, арендный подряд, хозрасчет, самофинансирование, Госагропром, подряд, агрофирмы, ассоциации.

Tatiana Bukina

DEVELOPMENT COLLECTIVE FARM SYSTEM IN THE TRANSITION FROM COLLECTIVE TO PRIVATE OWNERSHIP IN THE SECOND HALF OF 1980: CASE MYKOLAIV AND ODESSA REGIONS OF THE USSR

The article deals with the development of the collective farm system, namely, the transition from collective to private ownership. For example, Mykolaiv and Odesa regions of the USSR analyzed the features of the transition and identifies achievements and shortcomings in the plans of national character and their implementation at the regional level.

Keywords: cooperation, lease contract, cost accounting, self-financing, the State Agricultural, contracting, agricultural firms, associations.

Стаття надійшла до редакції 29.11.2015